

SOSIOLOGI REKKAMIESTEN REPSIKKANA

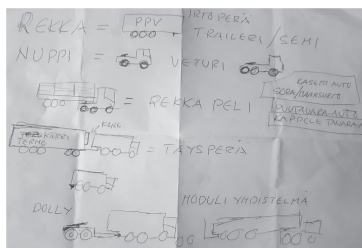
Tuija Koivunen

JYU DISSERTATIONS 76

Timo Aho

Tuhansia töitä, valvottuja öitä

Etnografinen tutkimus rekkamiesten työnteosta ja rekkamieheydestä tiekuljetusalan käytännöissä

Timo Aho (2019) Tuhansia töitä, valvottuja öitä. Etnografinen tutkimus rekkamiesten työnteosta ja rekkamieheydestä tiekuljetusalan käytännöissä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 136 s. + alkuperäisartikkelit.

Timo Ahon sosiologian väitöskirja sijoittuu työn sosiologian sekä kriittisen miestutkimuksen aloille. Tutkimus kohdistuu pääosin huomiotta jääneeseen työelämän osa-alueeseen eli kuljetuspalvelualaan, tarkemmin sanottuna rekkaa ajavien miesten työhön. Näin ollen tutkimus tuo tärkeää uutta tietoa yhdestä merkittävästä mutta näkymättömästä työ-

elämän alueesta sekä siitä, miten maskuliinisuutta tehdään rekkamiesten työn ja tiekuljetusalan käytännöissä.

Aho asettaa tehtäväkseen tutkia, miten ja millaiseksi rekkamiesten työnteko rakentuu tiekuljetus-alalla, sekä miten ja millaiseksi rekka(työ)mieheys rakentuu näissä työn sosiomateriaalisissa käytännöissä. Näitä tutkimuksen pääkysymyksiä hän täsmentää kolmella alakysymyksellä: 1) millaisia ajallisuksia tiekuljetusalan käytännöt tuottavat ja miten ajallisuudet muovaavat rekkamiesten työntekoa, toimintamahdollisuuksia ja muuta elämää; 2) miten tiekuljetusalan taloudellis-teknologinen ja institutionaalis-juridinen muutos on muovannut sekä työntekoa että rekka(työ)mieheyden rakentumista; sekä 3) miten rekanajoon liittyvät materiaalisuudet osallistuvat työntekoon ja rekkamieheyden rakentamiseen?

Väitöskirja koostuu yhteenveto-osasta sekä kolmesta tutkimusartikkelista. Yhteenvedossa Aho esittelee tutkimuksen lähtökohdat ja teoreettisen taustan, etnografisen aineiston sekä kenttätööhön ja analyysiin liittyvät valinnat. Lisäksi yhteenveto-osaan on koottu tiivistettynä tutkimuksen keskeiset tulokset. Artikkeleissa on esitelty tutkimuksen tulokset yhteenveto-osaa laajemmin. Artikkeleista kaksi on julkaistu ja yksi on ollut vertaisarvioinnissa väitöskirjan valmistumisen hetkellä.

Ensimmäinen artikkeli (*Rekkamiesten työn rytmihäiriöt*, 2015) käsitteellistää rekkamiesten työn epärytmiä suhteessa muun yhteiskunnan rytmiin. Rekkakusien työ on oleellinen osa yhteiskunnan normaalirytmien ylläpitämistä, mutta he eivät itse kykene työnsä takia elämään ja toimimaan tämän normaalirytmien mukaisesti. Lisäksi Aho analysoi kuljetusalan eli logistiikan rytmiä ja etenkin sen ristiriitaa suhteessa juridiseen rytmiin eli siihen, milloin, miten usein ja kuinka paljon kuljettajien on vähintään vietettävä lepojaksoja. Nämä eri rytmit säätelevät mutta myös paineistavat rekkamiesten työtä.

Toisessa artikkelissa (*Driving through neoliberalism: Finnish truck drivers constructing respectable male workers subjectivities*, 2018) Aho analysoi, miten tiekuljetusalan tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet rekkamiesten mahdollisuuksiin ”uusintaa itsensä kunniallisina rekkamiehinä”, kuten

hän asian esittää. Aho kytkee työn arkiset käytännöt uusliberalistiseen talouteen tiekuljetusalan sääntelyn vapautumisen sekä logistiikan ulkoistamisen ja rationalisointien kautta. Hän toteaa, että rekkakusien autonomia on vaihtunut reaaliaikaiseen paikannukseen, jonka myötä työstä on tullut entistä kontrolloidumpaa ja kiivastahtisempaa. Siinä missä kyky hoitaa kuljetustehtävä itsenäisesti oman arviointi- ja ajokyvyn avulla tuo rekkamiesten työhön mielekkyyttä ja on arvostetun työmieheyden merkki, työnantajan mahdollisuus tavoittaa ja paikantaa rekkamies reaaliaikaisesti tien päältä hapertaa rekkamiesten kokemusta siitä, että heihin luotetaan. Tien päällä karttunut käytännöllinen tietotaito ja harkintakyky eivät pääse valvonnan alla samantaisiin oikeuksiin kuin aiemmin, ennen valvonnan mahdollistavaa tekniikkaa. Näissä puitteissa Ahon tutkimuksen rekkamiehet kertoivat itsestään tarinaa sitkeinä kuskeina, jotka ovat kerryttäneet kokemustaan pitkällä urallaan ja jotka pystyivät ennen lakisääteisten taukojen säätelyä, ja kenties vieläkin tarvittaessa, ajamaan sitkeästi samoilla silmillä tuntikausia. He korostavat työnsä määrää ja palkan eteen tekemiään uhrauksia.

Kolmas, julkaisematon artikkeli (*Loading up the truck is a form of art – sociomaterial artefacts in constructing occupational masculinities among Finnish male truck drivers*) keskittyy rekkamiesten ammatillisen maskuliinisuuden rakentumiseen työkäytännöissä ja etenkin suhteessa niihin osallistuviin ei-inhimillisiin toimijoihin. Käytännössä nämä tarkoittavat Bruno Latourin hengessä materiaalisia artefakteja, kuten lastauslaitureita, lastausvälineitä, lastattavaa tavaraa ja kuormaliinoja, sekä lastien lastaus- ja purkukäytäntöjä. Näiden käytäntöjen kovatoisuus osoittaa rekkamiesten keskinäistä paremmuutta. Kovatoisuus syntyy rekkamiehen kineesteettis-ruumiillisesta kyvystä tehdä kuorma hyvin eli tilankäytöltään tehokkaasti, rikkomatta tavaroita tai jättämättä niitä pois kuormasta, lastaamalla ne purkujärjestykseen ja painoltaan tasaisesti kuljetuskalustossa, sekä kuorman tekemiseen ja purkamiseen vaadittavista fyysisistä ponnistuksista ja lihasvoimasta. Ahon mukaan nämä käytännöllisen tekemisen kompetenssit laittavat rekkamiehiä paremmuusjärjestykseen ja rakentavat heidän maskuliinisuuttaan.

Aho tuntee työnsosiologiset keskustelut hyvin ja osaa hyödyntää niitä omassa tutkimuksessaan. Hän kytkee oman aiheensa niihin varsin asiantuntevasti. Työn sosiologiassa kuljetusala ei ole noussut tarkastelun keskiöön, vaikka monet muut alat ovat riippuvaisia sen tehokkaasta ja aikataulujen suhteen täsmällisestä toiminnasta. Tiekuljetusalan keskeytyksen Aho tuo mainiosti esiin, ja hän osoittaa miten kuljetusalalla työskentelevät miehet toimivat epärytmissä muun ”normaalilyhteiskunnan” kanssa, jotta muiden alojen toiminta ja tavaroiden saatavuus voidaan turvata. Aho myös korostaa alalla pitkään työskennelleiden, suhteellisen iäkkäiden ja kokeneiden rekkamiesten kertomusten avulla, että työn seurattavuus, aikataulut ja kontrolli ovat tiukentuneet ajan myötä. Vaikka kulttuurisissa mielikuvissa rekkamiesten työhön voidaan liittää vapaus ja kuljeskelu, tämän päivän uusliberalistisissa käytännöissä työ on tarkkaan aikataulutettua ja säädeltyä.

Aho tuntee myös kriittisen miestutkimuksen ja laajemmin sukupuolentutkimuksen keskeiset keskustelut ja käsitteellistykset. Hän osoittaa, miten työhön liittyvän materiaalisen maailman kanssa toimimisesta tulee rekkamiehille ruumiillistunut resurssi, jonka käyttäminen tekee heistä hyviä ja arvokkaita työntekijöitä omassa ammatissaan. Rekkamiesten ammattitaidon – etenkin lastin käsittelyyn liittyvän ammattitaidon – ruumiillistuminen onkin kiinnostavimpia seikkoja koko väitöskirjassa.

Aho kytkee tutkimuksensa maskuliinisuuksien tutkimisen perinteeseen, mutta hyödyntää myös sukupuolen tekemisen käsitteistöä. Lukijalle jää usein epäselväksi, mikä Ahon tutkimuksessa on maskuliinisuuden ja sukupuolen käsitteiden keskinäinen suhde. Nyt näyttää siltä, että hänen tutkimuksensa miehet tekevät maskuliinisuutta työnsä käytännöissä, samalla kun he uusintavat mieheyttä. Herää kysymys, olisiko käsitteiden käyttämisen tapa muuttunut, jos Aho olisi sisällyttänyt aineistoonsa myös rekkaa ajavia naisia. Tarkoitukseni ei ole moittia tehtyä valintaa yksinomaan miesten sisällyttämisestä tutkimukseen, vaan peräänkuuluttaa tiukempaa teoreettista otetta. Harmillisen usein miehet ja maskuliinisuudet ovat kriittisessä miestutkimuksessa lähes synonyymejä, ja erilaiset maskuliinisuuden muodot liitetään miesruumiiseen ky-

seenalaistamatta ja automaattisesti. Tästä seuraa kehäpäätelmä, jossa – kärjistetyksi – miehet tekevät maskuliinisuutta, ja maskuliinisuutta on se, mitä miehet tekevät. Harmillista kyllä, myöskään Ahon tutkimus ei tee uusia avauksia kriittisen miestutkimuksen teoretisoinnin kentälle, vaikka siellä niille olisi runsain mitoin tilaa.

Aholla on mittava etnografinen aineisto, jota hän esittelee aineistokuvausten tai -katkelmien ominaisuudessa varsin säästeliäästi lukijoille. Hän on muun muassa tehnyt rekkamiesten kanssa 19 erilaista työkeikkaa ympäri Suomen ja yhden Keski-Eurooppaan asti. Aineistoa ja sen keruuta kuvaava osa väitöskirjan yhteenvedosta on erityisen kiinnostava ja lupauksia herättävä, mutta lukija pettyy jos odottaa etnografiselle tutkimukselle tyypillisiä, kenttätöhyön perustuvia laajoja kuvauksia rekkamiesten työstä. Tämä johtunee ainakin artikkeliväitöskirjan muodon asettamista rajoista etnografian

julkaisemiselle, mutta on kenties myös tietoinen valinta. Toivottavasti Aho tai joku muu voi hyödyntää aineistoa vielä vastaisuudessa, sillä se tuskin on tyhjentynyt yhteen väitöskirjaan. Tutkimustuloksia popularisoiva monografia olisi tähän tarkoitukseen hyvin sopiva tekstimuoto.

Väitöskirjan teksti on enimmäkseen sujuvaa ja mukavaa luettavaa, vaikka kirjoittaja viljelee virkeitä ja jopa sanoja katkovia sulkeita runsain mitoin. Väitöstutkimuksen yhteenvedo-osa olisi myös hyötynyt vielä tarkemmasta oikoluvusta. Tästä huolimatta tutkimus on mainio avaus sekä työn sosiologian että kriittisen miestutkimuksen aloilla.

YTT, dos Tuija Pulkkinen työskentelee Tampereen yliopistossa sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtorina (ma.). Hänen tutkimusintressinään on työelämä monissa eri muodoissaan.